

Ярослав ГРИЦКОВ'ЯН

УКРАЇНСЬКІ КАТОЛИЦЬКІ ПИСЬМЕННИКИ МІЖВОЄННОГО ДВАДЦЯТИЛІТТЯ: ГРУПА “ЛОГОС”*

Літературне життя українців у Західній Україні та й за її межами в міжвоєнному двадцятилітті заскакує дослідника своєю різноманітністю і досить великою активністю. Не гальмували його ані польсько-українські конфлікти, ані складна політична ситуація. Працювали і творили численні групи чи то в Товаристві письменників і журналістів ім. Івана Франка** та в організаціях “Танк”***, “Горно”****, “Логос”, чи теж в окремих групах, зосереджених навколо літературних часописів, таких, як “Митуса”, “Поступ”, “Нові шляхи”, “Дзвони”, “Вісник”, “Назустріч”. Діяли також творці, не пов’язані з будь-якою групою.

Письменники у своїй творчій практиці реалізували різноманітні художні концепції, найчастіше — модерністського характеру. У літературу, передусім у поезію, вливалися нові літературні течії — символізм, неоромантизм, неореалізм, футуризм тощо. Такі ж поділи, часто скрайні, були і у сфері ідей, світогляду митців, наприклад, у письменників націоналістичної і комуністичної орієнтації. Можемо теж говорити про письменників антирадянського спрямування, як Богдан Лепкий, Павло Зайцев, Богдан-Ігор Антонич, або прорадянського (маємо тут на увазі, зокрема, Івана Крушельницького і його групу), як і про поетів, що розвивали культ січового стрілецтва. У цій ідейно-художній мозаїці окреме місце посідали католицькі письменники. Вони формувалися й активізували свою діяльність під впливом помітного загальнокультурного розвитку католицького руху, за підтримки української католицької ієрархії, її організацій, релігійних товариств, преси і видавництва (у середині 1920-х рр.

* Первісний варіант статті див.: Hruskowsky J. A. Grupa Logos. Ukraińscy pisarze katolickcy w Polsce okresu międzywojennego// Slavia Orientalis.— 1990.— Т. 39, N 1—2.

** Товариство письменників і журналістів ім. Івана Франка — організація з осідком у Львові (1925—1939). У 1937 р. налічувала 84 особи. Керували організацією: А. Чайковський, В. Стефаник, В. Щурат, Б. Лепкий, Р. Купчинський.

*** Група поетів з осідком у Варшаві (1929—1939). Від 1933 р. пов’язана з літературно-науковим кварталником “Ми” та видавництвом “Варяг” (1933—1939). Членами групи були: Є. Маланюк, П. Зайцев, А. Коломиєць, Ю. Косач, А. Крижанівський, Н. Лівичька-Холодна, П. Холодний (молодший), О. Теліга, Л. Мосендз, О. Стефанович та інші.

**** Група письменників у Львові (1929—1932), зв’язана з часописом лівого напрямку “Вікна”. В групі діяли: В. Бобинський, С. Тудор, Я. Галан, П. Козланюк, Я. Кондра, К. Яран, М. Сопілка та інші.

виходило у Польщі 10 періодичних видань, діяло сім українських католицьких видавництв). З'являлися у той час і нові католицькі часописи, як, наприклад, "Поступ", "Нова Рада", "Правда". У 1920 р. відновилася діяльність так званих Марійських дружин молоді. Постав своєрідний процес "католизації" української культури. Чималу допомогу в тих починах подавав митрополит Андрей Шептицький.

У часописах лівого напрямку, занепокоєних активністю католиків, стали з'являтися гострі протести: Редакція прокомуністичних "Нових шляхів", наприклад, нарікала на католицький експансіонізм "Просвіти"¹, на клерикальні видавництва, що "засипають своїми публікаціями книгарський торг"². Лівий критик Ігор Коломийців не без нотки заздрости твердив, що в Галичині "розвиває свою працю цілий гурт молодих ліриків, яких об'єднує вже й певна принципова ідеологія: ідеологія католицизму, католицької церкви"³.

Обговорюючи доробок групи "Логос" і досліджуючи творчі питання, які вона ставила перед собою, подамо інформацію загального характеру.

Українська католицька інтелігенція, духовенство після поразки у 1918—1920 рр. зрозуміли, що треба активізувати освітню працю, "органічно й глибоко переорювати поле українського національного життя під засів уже чистої, безкомпромісної ідеї Христової"⁴. Головну причину програної битви вони вбачали в ідеологічних промахах провідників, насамперед — Володимира Винниченка, хиткого ідеолога, який не досить виразно протиставився матеріалізму. На їхню думку, будувати суспільні відносини в державі можна тільки на християнській основі, християнській філософії, бо лише вона дає змогу заспокоїти людські прагнення, діяти в єдності, доходити до стану гармонії.

Основні пункти програми групи "Логос" поставали, отже, з опозиції до матеріалізму і комуністичних ідей, із прагнення діяти й творити згідно з католицькою етикою, з відмінного розуміння ідеологічного статусу митця. "Господь не збудує будинку без сього угольного каменя: Христа!"⁵ — казав Олександр Мох, один з чільних логосівців. В іншому місці він твердив: "Союзника шукати треба не на Заході чи Сході, а в Богові"⁶.

Група ставила перед собою численні завдання: організовувала власні видавництва й пресу, друкувала й розповсюджувала релігійну літературу, полемізувала з ідеологічними противниками, формувала світогляд українців-католиків. У художній творчості логосівці прагнули підкреслити свою окремішність (нав'язували до філософсько-естетичної доктрини символістів), привнести в поезію складні психічні почуття, неспокій, сумніви.

¹ Крушельницький А. На нові шляхи // Нові шляхи. — 1930. — Ч. 9. — С. 335.

² Vindex [Рудницький Ю.] Вороги правди // Нові шляхи. — 1930. — Ч. 5. — С. 148.

³ Коломийців І. Лірика останнього десятиліття (1919—1929) // Нові шляхи. — 1929. — Ч. 1. — С. 89.

⁴ Коструба Т. Огляд української літератури в 1918—1938 рр. // Життя і слово (Інсбрук). — 1948. — Ч. 2. — С. 117.

⁵ Мох О. Життя і слово // Життя і слово. — 1948. — Ч. 1. — С. 5.

⁶ Мох О. Причина наших поразок // Правда (Торонто). — 1970. — Ч. 1—2. — С. 167.

Група "Логос" почала формуватися навколо студентського місячника "Поступ"*: Його перше число вийшло 1921 р.— можна, отже, цей рік вважати початком їхнього діяння, хоча тоді ще "Поступ" був органом Марійських дружин молоді й цойно після якогось часу логосівці перейняли його повністю. Перейняли безконфліктно, бо їхні програми в багатьох пунктах збігалися. Теофіл Коструба, відомий католицький діяч й історик, указує, що гурт письменників "Логосу" уконституювався 31 грудня 1922 р.⁷ Якщо переглянути українські літературно-громадські журнали 1920-х рр., то можна помітити, що в середині цього десятиліття публіцисти вже досить чітко виокремлювали цю групу, вказували на власне творчу її діяльність. Велику допомогу й підтримку логосівцям надавав літературно-видавничий інститут "Добра книжка", організований ще перед "Поступом", 1920 р. Тут друковано їхні твори (у серії "Бібліотека "Логосу"), основні випуски української та іноземної релігійної літератури. Видавництво займалося також розподілом цієї продукції і таким чином ставало почасти централею релігійної книжки і преси. Разом з католицькою церквою ці видання й становили ту силу, яка впродовж 1920—1930 рр. відкрито й улажено поборювала атеїзм і матеріалізм.

У групі "Логос" діяло шість письменників: Григор Лужницький, Олександр-Микола Мох, Степан Семчук, Петро Сосенко (молодший) і якийсь час Василь Мельник та Роман Сказинський. Згаданий вже Т. Коструба зачисляє до цього гурту маловідомого письменника й історика (трагічно загинув під час польсько-німецької війни 1939 р.) Адама Монтрезора⁸. У загальному творчому контексті цього католицького руху вміщується діяльність й інших письменників, критиків, публіцистів, людей, які співтворили модель католицької літератури, спричинювалися до її поширення. Тут, зокрема, треба згадати таких видатних католицьких діячів, як Іван-Йосафат Скрутень (засновник "Записок Чина св. Василія Великого"), а також голову Марійських дружин молоді Іриней Назарка, публіциста Осипа Назарука, Теофіла Кострубу, педагогічного діяча і публіциста Петра Ісаїва та ще кількох інших.

Історія групи "Логос" виразно ділиться на два етапи: 1920-ті рр. (період існування часопису "Поступ") і 1930-ті рр. Характерною рисою першого періоду був спонтанний розвиток творчості логосівців, зокрема в поезії й узагалі в малих формах (оповідання, новели), велика активність у культурно-освітній праці, "пресове апостольство", спрямоване на творення католицького світогляду. Їхня тогочасна діяльність відзначалася також дисциплінованістю.

Наприкінці 1920-х рр. взаємозв'язки у групі значно послабилися. У 1927 р. журнал "Поступ" стає літературно-науковим місячником геть-

* "Поступ" — католицький суспільно-літературний місячник (пізніше — двотижневик), виходив у Львові від 1921 р. Його засновником був Й. Маркевич, організатор Марійських дружин молоді. Перейнятий групою "Логос", виходив за редакцією О. Моха, Г. Лужницького, І. Гладилевича. Часопис, призначений головно католицькій інтелігенції, випрацював власну редакційну програму, черпав з джерел християнського персоналізму, основ католицької доктрини в суспільних та наукових справах. Крім релігійної проблематики, пов'язаної з життям і наукою церкви, займався всіма галузями культури і художньої творчості. Співпрацівниками редакції "Поступу" були між іншим В. Мельник, С. Семчук, П. Сосенко, А. Монтрезор, Т. Коструба, Й. Скрутень, І. Назарко.

⁷ Коструба Т. Огляд...— С. 120.

⁸ Там же.— С. 123.

манської орієнтації, а 1931 р. взагалі припиняє існування. Організаційна дисципліна знизилася також в ідейному плані. Спроби зміцнити зв'язки за допомогою статуту не вдалися (у 1930 р. опрацьовано статут "Логосу" й подано "Католицькій акції"^{*}, але з невідомих причин його не затверджено). Значно звузились і творчі горизонти логосівців. Це особливо позначилося на діяльності О. Моха, який багато сил віддав суто організаційним справам. На другий після публіцистики й науки план ставлять художню творчість й інші логосівці. Тільки Г. Лужницький і С. Семчук дали інтенсивно займаються художньою творчістю. Для продовження католицького творчого руху в 1930-х рр. великого значення набув новоорганізований науково-літературний місячник "Дзвони"^{**}. Він замінив "Поступ" і гуртував навколо себе як логосівців, так й інших письменників католицького спрямування, зокрема таких, як Наталена Королева, Улас Самчук, Юрій Ліпа, Уляна Кравченко, Катря Гриневичева, Богдан-Ігор Антонович. Діяльність групи перервала друга світова війна.

Навіть побіжний огляд творчого доробку кількох названих письменників літературної групи "Логос" (їх перелік ще не вичерпаний) показує, що цей доробок кількісно великий і всесторонній: логосівці випустили у світ понад двадцять поетичних збірок і стільки ж оповідань та повістей, видали 15 п'єс, десятки їхніх творів надруковано в галицькій пресі (поки що їх не зареєстровано в жодній бібліографії), діяли в багатьох ділянках української культури, літератури, історії, мови, філософії, були засновниками, редакторами і співпрацівниками католицької преси. Г. Лужницький був дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка, редактором місячника "Поступ" і співпрацівником "Дзвонів", автором численних наукових праць, статей, рецензій. О. Мох став визначним організатором видавничого руху, зокрема, був організатором і багатолітнім директором видавництва "Добра книжка", співпрацював з редакціями часописів "Поступ", "Нова Зоря", "Дзвони", "Записки Чина св. Василя Великого", "Недільні вісті", "Шлях", "Логос", "Світло" і інших, активно виступав як публіцист і літературний критик. До незвичайно цікавих належить збірка його статей "Книжки і люди"⁹. Маємо тут ескізи про католицьку белетристику, про релігійні повісті французького письменника Г. Данеля-Ропса, про повісті Наталени Королевої, а також рідкісні інформації про католицьку кінематографію. Зацікавлення О. Моха пов'язані також з книгознавством¹⁰. Галицька журналістика завдячує йому бібліографією ком-

* "Католицька акція" (або Світське апостольство) розвивалось в Галичині у 1930-х рр. Централєю був Генеральний інститут Католицької акції греко-католицької Галицької митрополії у Львові. Утворена з представників католицьких організацій: Товариств українських студентів-католиків, "Обнова", "Орли", "Скала" та інших. Генеральним церковним асистентом був єпископ І. Бучко, а пізніше Н. Будка, М. Дзерович, активними діячами — І. Бабій, В. Глєбовицький, П. Ісаїв та інші. Пресовий орган — кварталник "Католицька акція" (1934—1939).

** "Дзвони" — католицький науково-літературний місячник, виходив у Львові під патронатом митрополита А. Шептицького. Фактичним редактором був учений, педагог і журналіст П. Ісаїв (співпрацівник часопису "Поступ"). У "Дзвонах" друкували свої твори Н. Королева, У. Самчук, Ю. Ліпа, У. Кравченко, К. Гриневичева, Б.-І. Антонович, К. Чехович, М. Гнатюк, Ю. Редько, С. Шелухін та інші. При редакції діяло видавництво "Бібліотека "Дзвонів". Тут, зокрема, вийшли друком твори У. Самчука, Б.-І. Антоновича, Н. Королеви.

⁹ Мох О. Книжки і люди. — Львів, 1938. — 131 с.

¹⁰ Арамис [Мох О.]. На фронті української книжки. Статистика, висновки і здогади про те, чим тепер душою кормиться наша суспільність на захід від Збруча і що з того вийде. —

плекту часопису "Нова Зоря" за 1926—1935 рр.— органу Української християнської організації¹¹. Не вдалося встановити конкретніших відомостей про позалітературну діяльність С. Семчука і В. Мельника. Р. Сказинський наприкінці 1920-х рр. почав співпрацювати з прокомуністичним журналом "Нові шляхи", а в 1930—1932 рр. був видавцем і відповідним редактором львівського журналу "Сила".

Зягаючи джерел художньої творчості логосівців, Г. Лужницький (під псевдонімом Меріам) у статті "Нарис сучасної галицької поезії"¹² твердить, що загалом у своїй творчій практиці вони керувалися принципами символізму, творили патріотичну лірику з пошуками вічної Правди та поезію смутку¹³. Такий спосіб художнього творення відповідав їхнім цілям, які виходили з християнської філософії, а також з модерністських тенденцій, під впливом яких логосівці перебували.

З усіх логосівців найраніше (з 1917 р.) почав писати В. Мельник (псевдонім — В. Лімниченко). Уже для перших його збірок віршів "З війни" і "Хуртовина", що вийшли 1920 і 1921 р., ще перед утворенням групи "Логос", прикметні особливий сумовитий настрій, музика слова, художній символ, який містить у собі низку значень. Ілюструючи досвід визвольних змагань (війни у 1918—1919 рр.), В. Мельник дає образи смерті, пожеж, боїв, уводить у поезію "дух смутку", часто маловиправданий, почуття безвиході. Цей напрям створює свою питому теорію відходу від реального світу для шукання іншого — непевного, безперспективного з "болісно задуманими лицями"¹⁴. У дальших збірках "Клонюсь" (1926) і "Дзвони дзвонять" (1933) В. Мельник відходить від цих настроїв. У них з більшою силою відчувається дух державотворчого горіння, віра в майбутнє "воскресіння". Цей рух уперед, цілком певно, виник у час, коли поет стриманіше користується настановами символізму.

Ідучи тим шляхом, С. Семчук у збірці "Метеори" (1924) виразно експонує ту сферу людських почуттів, яка в'яжеться з любов'ю до Батьківщини, з прагненням іти, як то визначив один з критиків, "до Сонця" (бачить у ньому символ батьківщини), "до Духа", тобто Краси, Любови й Христа¹⁵. Долю батьківщини поет порівнює з дорогою Спасителя. Досить драматично звучать рядки віршів про мандрівку Христа в українську дійсність, про його прихід "на сірий шлях столочений", про безсилість ("тихо, тихо впав") з автентичним євангельським закликком: "сповнилася... звершилася!"¹⁶ Але це голос не відчаю, а радше перестороги, голос, що вказує шлях із того становища, у якому опинилась Україна, — шлях до Сонця, до Бога. Додамо, що деякі критики, крім патріотичних наголосів, добавали у поезії С. Семчука також аспекти інтернаціоналізації духовної сили народу з допомогою Христа¹⁷.

Львів, 1937.— С. 47; Мох О. Самосвітні видавництва. Якi у нас є, що вони варті та що з них виврати. Поради для самоосвітників та читачів.— Львів, 1938.— 53 с.

¹¹ Мох О. Показчик змісту "Нової Зорі". Річники I—IX.— Львів, 1937.— 159 с.

¹² Літературно-науковий вісник.— 1925.— Кн. 3.— С. 76.

¹³ Там же.— С. 77.

¹⁴ Там же.— С. 71.

¹⁵ Там же.— С. 77.

¹⁶ Там же.— С. 77.

¹⁷ Див.: Сказинський Р. "Тріх" української дійсности// Поступ.— 1926.— Ч. 9—10.— С. 147.

Тему батьківщини й патріотизму порушує С. Семчук у збірці віршів "Воскресіння", що вийшла 1927 р. Поеднує в ній, однак, більш стисло світ сучасний з біблійними пейзажами. Вказують на це вже заголовки умовних частин: "Червоний Вавилон", "Плач Єремії", "Воскресний спів". Немає у цьому нічого оригінального. Такі аналогії знаходимо у творах багатьох письменників, давніх і сучасних. Вражає, однак, чіткий порядок — рух угору, до воскресіння, до свободи в широкому, релігійному значенні цього слова.

Поезія С. Семчука — динамічна й жива у порівнянні з творчістю інших логосівців, значно багатша на переосмислення, пов'язані з Євангелієм. Такий її характер підкреслюють релігійні мотиви, запозичення з традицій і біблійної символіки, як і оригінальна мова, насичена псалмовими висловами, як-от: "осанна", "молитовність", "страждання, горе, смута", "прийдім поклонімся". У віршах С. Семчука часто звучить думка про особливу місію України, висловлюється надія на велику історичну перемену, що принесе кінець її нещастю.

Як поет-лірик О. Мох видав збірку "Про це, що люблю я" (1924, псевдонім — Орест Петрійчук), у якій умістив власні й перекладні вірші на релігійні та інші теми. Можливість висловлення внутрішніх станів, таких характерних для групи "Логос", знайшов О. Мох у любовній ліриці. Згадана збірка виділяється просто-таки ідеальними описами чистої невинної любові (її філософською основою є християнізм). Аналізуючи цей том віршів, рецензенти підкреслювали його неабиякі поетичні достоїнства, а в поетові бачили "малюра-кольориста", який тішиться "блакитом неба", зауважує "багристі рожі", "суниці цяцьковані золотом", "сині очі волошки"¹⁸.

О. Мох вводив до своїх поезій складні мовні компоненти, орієнтуючись на тогочасні настанови в поезії, які нав'язували до символістських концепцій особливі поетичної мови. Був у цьому однотайний з іншими поетами групи "Логос", такими, наприклад, як С. Семчук. Вірші О. Моха не були визнані критиками лівого напрямку. Так, І. Коломийців оцінив їх украй негативно, закидав авторові брак глибокої думки, надмірний пафос і слабку організованість¹⁹.

Інший тип зображення, без оптимістичної тональності, дає нам поезія Г. Лужницького. Його поетичний доробок невеликий. Передовсім, це збірка "Вечірні смутки" (1924), друкована кілька разів під псевдонімом Меріям. Не зовсім зрозумілий сум, жаль за чимось остаточно втраченим виразно виділяє цього поета поміж логосівців. Об'єднує їх тільки постать Спасителя, яка захоплювала всіх згаданих митців. Збірка Г. Лужницького мала кілька рецензій, писав про неї між іншими відомий публіцист, критик і письменник Остап Грицай. У Г. Лужницького він бачив схожість з такими "співцями тихої меланхолії", як Микола Філянський і Петро Карманський, підкреслював винахідливість і оригінальність його віршів, "природний смуток і зворушення"²⁰. Згадуючи цю збірку, Т. Коструба вказував на "декадентські настрої" у ній²¹. Ці настрої помітні й в інших

¹⁸ Меріям [Лужницький Г.]. Нарис...— С. 77.

¹⁹ Коломийців І. Лірика...— С. 90.

²⁰ Див.: Літературно-науковий вісник.— 1924.— Кн. 3.— С. 185.

²¹ Коструба Т. Огляд...— С. 122.

ліричних поезіях Г. Лужницького, друківаних пізніше в "Поступі", хоч з формального погляду вони помітно кращі.

Творчі прийоми, характерні для поезії обговорюваної групи письменників: експресія, подібні способи образности, використання біблійних оповідань, а також мовно-стилістичних висловів, що сприяють домінації символів, переважають і у їхній прозі. Так, у сильно драматизованих притчах С. Семчука²² символічні постаті Абудія, Йона і Амоса персоніфікують своєрідні ознаки патріотизму і суспільних проблем.

Крізь призму християнської етики прагне реалізувати свій моральний імператив Г. Лужницький. У збірці оповідань "Чорний сніг"²³ він дуже сугестивно відтворює вічне протиборство добра і зла. Його герої мечуться між емоціями, комплексами і моральними нормами, живуть у світі, який є і якого ї не пробують змінити, апробуючи з почуття глибокої покори. Таке роздвоєння ества, таку напругу і конфліктність бачимо в оповіданнях "Світ Романа Тронського" і "Дитина". Виявом тих внутрішніх конфліктів стають іноді візії, у яких затираються межі між уявою і мареннями, як, наприклад, в оповіданні "Свист". Очевидно, що чималу роль у виникненні такого роду творчості відіграють нові течії у розвитку психології, вникання у підсвідомість з утаєними на її дні комплексами. Оповідання Г. Лужницького відзначаються легкістю стилю, доброю композицією, часто оригінальними образами і гарною поетичною мовою. Читаючи їх, один із критиків сказав, що автор "вміє держати перо в руці"²⁴.

У творчості письменників "Логосу" знаходимо також твори, які не мають характеру виразно релігійного, репрезентують, зокрема, сільську тематику ("Верховинець", "Смерть у газеті" О. Муха). Як указує Т. Коструба²⁵, П. Сосенко встиг видрукувати початок історичної повісті з часів Хмельниччини "Чайка" та оповідання "Вона явилась їм" і "Кривоокої голови" з часів визвольної боротьби 1918 р. Р. Сказинський 1924 р. видав збірку новел "Записки олівцем". Г. Лужницький започаткував жанр пригодницької повісті, видавши під псевдонімом Б. Полянчик такі твори, як "Кімната з одним входом" (1930), "Годинник з надбитим склом" (1933), "Гало, гало, напад на банк", "Стріл уночі" (1935). Зрозуміло, що й у цих повістях письменник реконструює тематику в такий спосіб, щоб вона нахилила читачів до наслідування відповідної ідейної та релігійної постави.

Своєрідним явищем у творчості групи "Логос" стали релігійні драми Г. Лужницького, передусім його драматичний фактомонтаж релігійного змісту "Посол до Бога" (1934), оснований на довголітніх полеміках, які велися між православними і католиками. В історії розвитку українського галицького театру це була перша спроба виставити релігійну драму в реалістичній сценографії²⁶. З огляду на євангельський характер твору (головним героєм є Бог), розмірковано, чи можна драматургію такого роду дії виставляти й показувати на сцені. Справа викликала бурхливу

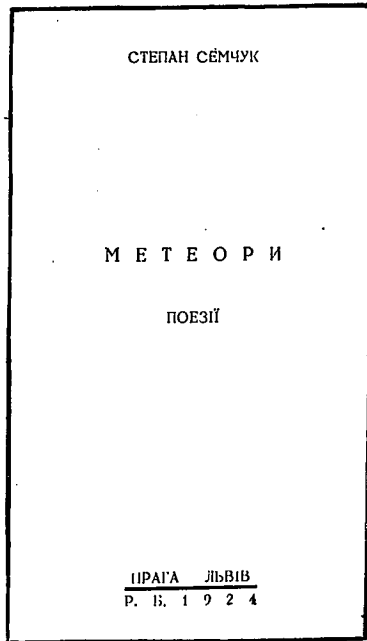
²² Семчук С. Пророки. Біблійні оповідання.— Жовква, 1927.— 128 с.

²³ Меріям Чорний сніг. Нариси.— Прага; Львів, 1928.— 71 с.

²⁴ Гнатюшак М. Бібліографія//Літературно-науковий вісник.— 1928.— Кн. 3.— С. 92.

²⁵ Коструба Т. Огляд.— С. 122.

²⁶ Меріям-Лужницький Г. Посол до Бога. Вступ// Життя і слово.— 1948/1949.— Ч. 3—4.— С. 357.

Титульна сторінка книжки віршів Степана Семчука «Метеори». 1924 р.

Обкладинка книжки оповідань Гавриїла Костельника «Великі люди». 1925 р. Рис. Павла Ковжуна.

Обкладинка книжки нарисів Меріяма (Г. Лужницького)
«Чорний сніг». 1928 р. Рис. Павла Ковжуна

Книжкові знаки видавництва «Логос». Рис. Павла Ковжуна

дискусію. На сторінках львівської преси, між іншим “Діла”, “Нового часу”, “Нової Зорі”, з’явилися критичні виступи й відкриті листи. Конфлікт на користь автора погасив сам митрополит А. Шептицький. Драму виставлено на сцені львівського міського театру в 1934 р. заходом і старанням ректора малої семінарії о. Є. Перрідона.

Заохочений таким поворотом справи, Г. Лужницький написав і адаптував для української сцени дві дальші релігійні драми — “Голгофа” і “Камо грядеш?” (1936). Поважне місце у драматургічній творчості Г. Лужницького посідають також історичні твори — “Дума про Нечая” і “Ой Морозе, Морозенку!”, а також вдалі сценічні адаптації повістей Б. Лепкого “Мотря” і “Батурина”. Його інтерпретація подій та дуже особистий підхід до деяких історичних фактів часто ставали приводом до поборювання одних і формування інших національних міфів.

Не зайве буде згадати тут, що такі члени групи “Логос”, як О. Мох, Г. Лужницький і С. Семчук після війни (останній від 1928 р.) розвивали свою творчу і наукову діяльність у країнах Західної Європи, в Америці і Канаді. О. Мох далі пропагував християнську та світську культури: у 1948—1949 рр. видавав у Інсбруку журнал “Життя і слово”, присвячений релігії і католицькій культурі (вийшло чотири книжки по 420 сторінок), а в Торонто — часопис “Правда” (1970—1975). Передруковував у них старі, з міжвоєнних літ, і публікував нові статті, праці з літературознавства, рецензії, спогади, нариси, вірші. У видавництві “Добра книжка” він видав після війни 63 дальші випуски художньої літератури, передусім переклади зі світової літератури — англійської, французької, старогрецької, німецької, польської та інших.

У галузі літератури й науки активно діяв в Америці Г. Лужницький (помер 3 березня 1990 р.). Тут за циклом пригодницьких повістей з міжвоєнних літ з’явилися нові твори — “0-313” (про винахід смертоносних променів Марконі, 1950) і “Генерал W” (повість з часів громадянської війни в Іспанії, 1951). Крім згаданих, вийшли історичні повісті: “Вершники смерті” (1958) з часів гетьмана Івана Виговського, “Замок Янгола смерті” (1963) з часів Кирила Розумовського і Григорія Орлика, “Сім золотих чаш” (1969) з доби Івана Мазепи. За кордоном Г. Лужницький опублікував серйозні наукові праці та статті — написав, зокрема, обширну історію української церкви “Українська Церква між Сходом і Заходом”²⁷, підручник з етики для середніх шкіл²⁸, цікаву студію про драматичність поетичних образів у творчості Івана Франка²⁹. За його редакцією підготовлено до друку енциклопедичний довідник “Наш театр”³⁰. Разом з Леонідом Рудницьким він видав 1982 р. перший том словника синонімів української мови Андрія Багмета³¹. Ці досягнення

²⁷ Лужницький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом.— Філадельфія, 1954.— 723 с.

²⁸ Лужницький Г. Християнсько-католицька етика: Учебник для середніх шкіл.— Мюнхен, 1948.— 96 с.

²⁹ Лужницький Г. Драматичність поетичних образів в творчості Івана Франка//Записки Наукового Товариства ім. Шевченка.— Нью-Йорк, 1967.— Т. 182.

³⁰ Наш театр. Книга для діячів українського театрального мистецтва (1915—1975)/Гол. ред. Г. Лужницький.— Нью-Йорк, 1975.

³¹ Багмет А. Словник синонімів української мови/Ред. Г. Лужницький і Л. Рудницький.— Нью-Йорк, 1982.

ставлять Г. Лужницького в ряд видатних українців. Треба радити, що близький співпрацівник письменника і мислителя Л. Рудницький взявся за дослідження його спадщини.

Поза рідним краєм (1928—1984) опублікував кільканадцять поетичних збірок С. Семчук, зокрема такі, як “Фанфари” (1931), “Рефлексії” (1965), “Джерела” (1966), “Поєми” (1967), “Світлість думки” (1970), “Навколо світу” (1971). Він видав також збірки поезії і прози, наприклад, “Канадська рапсодія” (1959) та “Поезія і проза” (1969). Докладна характеристика цієї частини творчості поета, з огляду на брак доступу до джерел, поки що неможлива. С. Семчук працював також як активний публіцист. Він автор історико-літературних статей “Берестейська унія” (1946), “Начерк українського письменства” (1948), “Наша Холмщина” (1948) та інших.

Літературна група “Логос”, отже, являла собою у міжвоєнний період популярне і впливове католицьке об'єднання. Його народження і розвиток були відповіддю на суспільне замовлення, мало своє обґрунтування і в атмосфері епохи, і у світогляді творців.

Стривожені долею рідного народу, впливами матеріалізму, ці письменники піднімають доволі всесторонню і оригінальну світоглядну оферу. В творчості, зокрема в перших збірках поезій, оповідань і деяких п'єсах, вони тяжіли до тих артистичних течій, які виводилися із символізму. Своєю позалітературною діяльністю логосівці вносили в українське життя чинник спокою, розваги, далекосяжної виховної праці. Вони розвивали широку видавничу, освітню і культурну працю. Мають немалий публіцистичний й науковий доробок. Не можна, врешті, не згадати і того факту, що кілька представників групи “Логос” розвивало і співтворило здорову літературну україністику за кордоном.

Маємо надію, що протезження, хоч і в загальних рисах, діяльності цього об'єднання заповнить певні прогалини в наших знаннях про українських католицьких письменників, а можливо, заохотить дослідників до дальшої праці над цією темою.

Yaroslav HRYTSKOVYAN

**THE LOGOS LITERARY GROUP:
UKRAINIAN CATHOLIC WRITERS
IN THE VICENNIAL INTERWAR PERIOD**

The article investigates the creative accomplishment of the LOGOS — the Catholic-oriented group, active in the literary life of the 1920s-1930s in Western Ukraine, and the evolution of the literary magazine, *Postup*, edited by its members. Analyzed in the article are the theoretical principles and creative work of the best representatives of the group, such as Hryhir Luzhnyts'kyi, Oleksandr-Mykola Mokh, Stepan Semchuk, Petro Sosenko, Jr., Vassyl Mel'nyk and Roman Skazyns'kyi.